

'במדבר' - ענוה / משה קיבל תורה מסיני / חומר הגאווה ומעלת הענוה / תורה תחילה / על ידי הענוה זוכים לתורה ולקביעת הלכה כמותו

פרשת 'במדבר' - לפני חג השבועות

בעזרת ה' יתברך, נראה היום להתבונן קצת בתחילת הפרשה, ובמה שנוגע לנו להכנה לקראת חג מתן תורה. 'ספר הפקודים' חומש במדבר, פותח כך, 'וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר' (במדבר א א). וכבר ידוע מחכמי לבב, פרשת 'במדבר' כמעט תמיד יוצאת השבת הסמוכה שלפני חג מתן תורתנו 'חג השבועות'. ואין הדברים בכדי, (כל דבר יש בו את הלימוד וה'מוסר' השכל' שלו), עומדים לקבל תורה צריכים לדעת במה להתחזק, באיזה קניינים צריכים אנו לתפוס כדי לקבל את התורה.

'משים עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו'

עצם הפרשה 'במדבר', ידוע דרשת רבותינו (עירובין נד.) מעצם הלשון 'במדבר' (במדבר כא יח), שכוונת התורה לומר בזה, **"אם משים אדם עצמו כמדבר זה, שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו. ואם לאו - אין תלמודו מתקיים בידו"** (וכיו"ב בנדרים נה. וע"ע במדבר רבה פר' א סי' ז). בשביל לזכות לקבל את התורה, צריך האדם להיות בבחינה של 'מדבר'. ובאה התורה - פרשה לפני קבלת התורה - ומלמדת במה יש להיאחז לקראת קבלת התורה? 'במדבר'. תעשה עצמך כמדבר שהכל דשין אותו, שאין לו חשיבות, לא איכפת לו מכלום, ורק על ידי כך קונים תורה¹.

'משה קיבל תורה מסיני' ולא נאמר 'בסיני'

במשנה בתחילת מסכת אבות (פ"א מ"א) [שנוהגים ללמוד בימים אלו שבין פסח לחג השבועות]²: 'משה קיבל תורה מסיני'. וכבר דקדוק המפרשים, שלא נאמר 'משה קיבל תורה בסיני', אלא 'מסיני', מה באה המ"ם הזו להוסיף?

לקנות את התורה - על ידי 'ענוה'

¹ הטעם שפרשת נשא אחר פרשת במדבר

וכן גם פרשת 'נשא', על פי רוב (כמעט בכל השנים) יוצאת אחרי חג השבועות. והטעם לזה, כיון שכידוע פרשת 'נשא' היא הפרשה הגדולה מכל הפרשיות כולם. (יש כאלה שכאשר מגיעים לפרשת 'נשא', נאנחים 'אנחה גדולה ומרה', כי צריכים לקרוא 'שנים מקרא ואחד תרגום' פרשה גדולה.. ייקח להם שעה וחצי...). גם במדרש רבה פרשת נשא, הוא גדול בכמות יותר מכל הפרשיות כולם, אריכו דברים עד למאד, בהפלגה יתירה מכל המקומות. ואותו דבר גם כן ב'והר' של פרשת נשא, היא פרשה גדולה מאד. מה הטעם בזה? כיון שזה (בדרך כלל) פרשה אחרי קבלת התורה, אחרי 'מתן תורה', ובאה הפרשה הזו ויצאה מן הכלל להראות וללמד אותנו כמה התורה 'ארוכה מארץ מדה' (איוב יא ט), ללמדך כמה התורה גדולה עמוקה ורחבה. ב'תורה שבכתב' וב'תורה שבעל פה', היא מצוינת ומיוחדת מכל הפרשיות כולם באריכות שיש בה. להזכיר לנו כמה ענין התורה גדולה. כך מובא בשם חידושי הרי"ם. [ונבאמת זה כך, התורה הקדושה 'ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים' (איוב ט, וראה דברי הגר"א שהובאו בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק י פרשת שמות תשע"ט עמוד יא), יכול האדם להתעסק בסוגיא אחת, במשך שנים על גבי שנים, ואף על פי כן הוא לא יקיף ולא ירד לכל מעמקי ועומק הסוגיא, כיון שהתורה הקדושה זה 'שכל אלוהי' בלי גבול ובלי חקר. וכבר הזכרנו המעשה על מהרי"ל דיסקין זצ"ל - ראה מגיד דבריו ליעקב חלק י (פרשת שמות תשע"ט, עמוד יב), וחלק יב (פרשת תשע"ט, עמוד כט). ע"ש].

² הטעם שנהגו ללמוד בימים אלו מסכת אבות

נהגו כלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם בשבועות הללו שבין 'פסח' לחג השבועות, כל אחד ואחד עוסק במסכת אבות. וצריך להבין מה הטעם בזה? (וכבר הרבה טעמים נאמרו בזה).

ראיתי בספר מעם ליעז (אבות עמוד ב) שמבאר את זה על פי הגמרא במסכת ברכות (לג.), מלמד אותנו שמואל (מגדולי חכמי התלמוד), שאם ראתי 'שור שחור' בימי ניסן, תברח ממנו במהירות 'כבורח מן האש', ותעלה ל'עליה', לקומה שניה, ואת הסולם תיקח איתך, כדי שלא יטפס גם הוא אחריו. רואים כאן הפלגת הדבר, שהוראה שור שחור בימי ניסן צריך כל כך להיזהר ממנו זהירות מרובה, עד ששמואל מזהיר אותנו בהפלגה לטפס לקומה שניה, ולקחת את הסולם' כדי שה'שור' לא

אלא ללמד אותנו, שמשה רבינו ע"ה למד מהר סיני את הדרך לקנות ולקבל את התורה. שהרי כבר דרשו רבותינו (מגילה כט. ומדרש תהלים סט ט, וע"ע סוטה ה.) שכל ההרים חמדו שהקב"ה יוריד את התורה על גביהם, 'הר הכרמל' ו'הר תבור' וכיוצא בהם, אבל הקב"ה אמר עליהם 'הרים גבוהים' (תהלים סח יז), כולם בעלי 'גיבנות', כולם פסולים בשביל לקבל עליהם את התורה. ורק 'הר סיני' ראוי שעליו יקבלו את התורה, כיון שהיה הוא ההר הנמוך מכל ההרים. 'ענוה'. מידת ה'ענוה' זה הקנין לקבל ולזכות לתורה. לכך נאמר 'משה קיבל תורה מסיני', לא בסיני, לומר לך שהר סיני לימד אותו שכדי לזכות לקבל תורה, צריך 'ענוה'.

נמשלו דברי תורה למים

ובזה פותחים את 'ספר הפקודים', לקראת חג מתן תורה. לדעת כיצד לקנות את התורה. על ידי שיהיה 'מדבר'. ענוותן ושפל ברך. נמשלו דברי תורה ל'מים', ללמד אותנו: מה מים עוזבים מקום גבוה, ובאים למקום נמוך, אף דברי תורה כן, הם עוזבים מקום גבוה, מי שהוא בעל 'גאווה', ובאים למקום נמוך, למי ש'דעתו שפלה' (תענית ז.).

אין התורה שוכנת בגוף שאינו בעל מידות טובות

במשנה מסכת אבות (פ"ג משנה יז) מלמד אותנו התנא האלהי רבי אלעזר בן עזריה, 'אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה'. במה הוא פותח? ה'כבא' הראשונה 'אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה'. בזה הוא פותח, הכל חשוב, הכל נצרך, אבל הפתיחה היא ב'דרך ארץ'. במידות. וכבר הזכרנו דברי רבינו יונה (בפירושו לאבות שם) **שאין התורה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות**. תורה שוכנת רק אצל אחד שהוא בעל מידות טובות. לא יאמר האדם, 'העיקר שאני יושב ולומד, ומה בכך שאני 'כעסן', 'גאוותן', בעל 'קנאה' וכו', זה לא נורא. העיקר שאני יושב ולומד'. זה לא מספיק. כי כדי לזכות שהתורה תשרה עליו ותשכון אצלו, שהוא יקנה אותה באמיתות, צריך שיהיה בעל מידות טובות ומתוקנות. [א"ה: ראה בהרחבה בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק טו (פרשת תרומה תשע"ט, סוף עמוד ו והלאה). ע"ש]. והדבר ה'ראשי' שבהם הוא מידת ה'ענוה', וכדברי הרמב"ן ז"ל באגרתו היקרה.

יעלה אחריו. מה טעם הדבר? מפרש רש"י שם, שהטעם לזה פשוט מאד, הרי שמואל מדבר על **'מי ניסן'**, אחרי שעברו כל ימי החורף, הארץ הייתה יבשה, ועכשיו השור רואה אותה דשאים, וזחה דעתו עליו, ונכנס בו יצר הרע, לכן צריך לברוח ממנו כל כך. הרי כל ימות החורף השור היה מונח ב'רפת', הוא לא יצא ל'טוילים', אבל עכשיו בימי ניסן, ימי ה'אביב', מזג האוויר טוב, השמש זורחת, וכבר אפשר לצאת ולטייל, ללכת ברחובות ולשטוף את העיניים קצת. לכן שור בימי ניסן זה סכנה גדולה, כי הוא רואה קצת ירק, קצת עשב, וכבר נכנס בו יצר הרע ונעשה 'שור נגח'.

אמנם זה נאמר על 'שור', אבל במחילה, זה נכון גם לגבי בני אדם. בימי החורף, אדם יושב בביתו, לא יוצא בחוץ, 'גשם' 'קר' וכו'. מתי הוא יוצא? אחרי חצי שנה של 'מאסר'.. כאשר חודש 'ניסן' בא. יש טעם במה שמברכים 'על פדות נפשנו'.. זה הזמן לצאת ולהסתובב ב'רחובה של עיר'.

ומפני כך תיקנו ללמוד בימים הללו 'מסכת אבות', זה הזמן לקבוע את הלימוד ב'פרקי אבות', כדי שהאדם ישב וילמד, וידע ויראה לשם מה הוא בא לעולם, ומה התכלית, לאן הוא הולך. תמיד צריך לזכור את זה. לזכור מה היא ה'תחנה הסופית' (יותר נכון: ה'תחנה הראשונה'). 'דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי עתיד ליתן דין וחשבון' (אבות פ"ג מ"א).

³ מוסרי מסכת אבות - איש מפי איש מפי משה מפי הגבורה

כל דברי רבותינו במסכת אבות מלאים במוסרים המלהיבים שאין כדוגמתם. וכל דבריהם 'משה קיבל תורה מסיני', הכל מהתורה הקדושה, 'איש מפי איש מפי משה מפי הגבורה', זה לא חלילה המצאה של חכמים, וכמו שרבינו עובדיה מברטנורא מבאר בתחילת מסכת אבות (פ"א מ"א): 'אומר אני, לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים ומידות, וחכמי אומות העולם גם כן חיברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חבירו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, לומר לך שהמידות והמוסרים שבזו המסכת לא ברו אותם חכמי המשנה מלבם, אלא אף אלו נאמרו בסיני'. [וכבר הרב חיד"א ע"ה (בספר עבודת הקודש ציפורן שמיר סי' ג אות מו, בשם ספר מאירת עיניים פרשת וישלח) מביא כי אלו קדמוני חכמי אומות העולם שחיברו ספרי מוסר, לא קיימו מה שכתבו בעצמם...].

ספר 'אורחות צדיקים' פותח תחילה בגנות ה'גאווה' ומעלה ה'ענוה'

בספר 'אורחות צדיקים' - לאחד מרבותינו הראשונים (לא ידוע בדיוק מי המחבר) - פותח את ספרו ב'שער הגאווה'. והוא מנמק ומסביר: מדוע אני פותח את הספר שלי בדוקא במידה הזו, וכי חסר מידות רעות? אלא כיון שראיתי והתבוננתי ויצא לי שהענין הזה של הגאווה חמור מן הכל. "כי היא פתח לרעות רבות, ולא ראינו כזאת לרעה בכל המידות" (אורחות צדיקים ריש שער הגאווה).

חומר מידת ה'גאווה'

והוא מביא (בהקדמת ספרו ד"ה לכן יש) על זה משל, לבאר חומר המידה הגרועה הזו, הא למה הדבר דומה? ל'חבית' שאין לה תחתית, שכמה שינסה האדם לשפוך ולמלא בתוכה 'מים' או 'יין' ושאר משקים, אף פעם זה לא ייקלט ולא ייתפס, כמה שינסה האדם למלאות, כיון שאין 'תחתית' ל'חבית', וממילא הכל יישפך החוצה. כך אם אדם נגוע במידה הזו של 'גאווה', אפילו אם ינסה לתקן שאר המידות - לא יצלח. כי חסר לו ה'בסיס', חסר לו ה'תחתית', כל מה שהוא ימלא יחזור ויישפך החוצה.

זהירות מענוה מזוייפת

וכדי לזכות למידת ה'ענוה' באמיתות, ולא שיהיה לו 'ענוה' מזוייפת, זה דורש עבודה. רבינו הרמח"ל ע"ה (מסילת ישרים פרק יא) לימד אותנו שיש פעמים שאדם 'מתגאה בענוותנותו'.. [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק טו (פרשת משפטים תשע"ט, עמוד לא, וע"ע חלק כט פרשת בהר תשע"ט עמוד כג), ודברי הרמח"ל הובאו במגיד דבריו ליעקב חלק טז (פרשת תרומה תשע"ט, עמוד כח, וע"ע מגיד דבריו ליעקב ח"ב פרשת חיי שרה תשע"ט, סוף עמוד ט והלאה). ע"ש]. צריך להיזהר בזה שהענוה תהיה ענוה אמיתית, ולא ענוה מזוייפת. לקנות את ה'ענוה' ב'חפצא'. שלא יראו ולא ידעו מעלתו, להסתיר ככל האפשר.

סדר המדרגות בעבודת ה' בברייתא דרבי פנחס בן יאיר

ובשביל להגיע למידת הענוה, צריכים ללמוד תורה. כך לימד אותנו רבי פנחס בן יאיר (ע"ז כ:), שזה ה'סולם' שעליו בנה רבינו הרמח"ל זצ"ל את כל החיבור הנפלא שלו 'מסילת ישרים', "מכאן אמר רבי פנחס בן יאיר, **תורה** מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, **חסידות מביאה לידי ענוה**, **ענוה מביאה לידי יראת חטא**, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש, רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים". וכמו שה'מסילת ישרים' כותב בהקדמתו "והנה על פי הברייתא הזו הסכמתי לחבר חיבורי זה, ללמד לעצמי ולהזכיר לאחרים תנאי העבודה השלימה למדרגותיהם". ובמה התנא רבי פנחס בן יאיר פותח? **ב'תורה'.**

ה'בסיס' של כל המידות מתחיל בעסק ה'תורה'

ראיתי מעשה על האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, שהוא היה הלך השתטח על קברו של רבינו הרמח"ל ע"ה - יותר נכון הקבר המיוחס לו, בטבריה - ובשעה שהוא עמד שם, הוא שמע יהודי שחוזר על הברייתא הזו של רבי פנחס בן יאיר, 'רבי פנחס בן יאיר אומר וזהירות מביאה לידי זריזות' וכו', וכשהוא סיים, אמר לו האדמו"ר מסאטמר זצ"ל: 'במחילה מכבודך, אתה לא אמרת נכון את הברייתא, אתה טעית בה'. השיב לו אותו אחד, 'אדוני הרב, תדע לך במשך שלושים שנה יום יום אני נוהג להגיד את הברייתא הזו בעל פה מייד

יום ביומו, אני חזרתי עליה כבר מאות ואלפי פעמים, ואיך אתה אומר שטעיתי?', אמר לו: 'תחזור, ואני אתקן אותך, אראה לך כמה טעית', התחיל לחזור, 'רבי פנחס בן יאיר אומר וזהירות מביאה לידי זריזות', מיד קטע אותו הרבי ואמר לו: 'שכחת את ההתחלה, התנא פותח ואומר **'תורה** מביאה לידי זהירות', ועל זה דילגת, התחלת מזהירות והלאה...'. ה'בסיס' מתחיל ב'תורה', כיון שמי שרחוק מ'תורה' רחוק מכל מידה טובה. לא שייך להתחיל את העבודה. זה דבר ראשון.

בלי תורה אין קיום למציאות של האדם

ונוראות מה שמפרש רבינו עובדיה מברטנורא ע"ה⁴, את דבריו של התנא האלה רבי אלעזר בן עזריה (אבות פ"ג משנה יז) 'אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח' בזה? 'אם אין תורה אין קמח', **"מה יועיל לו הקמח שבידו, הואיל ואין בו תורה, נוח לו שלא היה לו קמח והיה מת ברעב!"**. אם אין לך תורה, חבל על ה'קמח' שיש בידך. כי בלי תורה אין קיום למציאות של האדם.

מלחמת ישראל עם פלשתים

בספר שמואל (א' פרק יז), אנו לומדים על מלחמת דוד וגוליית (וכדאי לראות בפנים, אני מדלג קצת), 'ויאספו פלשתים את מחניהם למלחמה, פלשתים הארורים, שונאי ישראל, אספו את הצבא שלהם למלחמה, 'ויאספו שוכה אשר ליהודה, ויחנו בין שוכה ובין עזקה באפס דמים' (שם פסוק א), הפסוק מציין את המקום שבו הפלשתים להלחם עם ישראל. 'ושאול ואיש ישראל נאספו ויחנו בעמק האלה, ויערכו מלחמה לקראת פלשתים' (שם פסוק ב). שאול המלך ע"ה עם צבא ישאל התאספו למלחמה כנגד ה'פלשתים', חונים ב'עמק האלה' (גם היום יודעים היכן המקום הזה), 'ופלשתים עומדים אל החר מזה, וישראל עומדים מן החר מזה, והגיא בניהם' (שם פסוק ג), בין מחנה ישראל לבין מחנה אויב, נמצא הגיא. זה מה שמפריד ומבדיל בניהם.

גולית הפלשתי

ממשיך הפסוק, 'ויצא איש הדינים ממחנות פלשתים, גולית שמו, מגת, גובהו שש אמות וזרת' (שם פסוק ד). הוא היה מהעיר 'גת', עיר של פלשתים, ולכן קראו לו 'גוליית'. שכל אחד יצייר לעצמו איך הוא היה נראה.. שש אמות גובה, 'אמה' נוקטים בדרך כלל שזה חצי מטר, או 60 ס"מ, (ספק דאורייתא לחיומא..), אבל גם אם נניח כשיעור הפחות, חצי מטר, הרי שהיה הוא בגובה שלוש מטרים.. זה כמו אדם על גבי בן אדם.. זה מין יצור שפחד פחדים לתאר אותו. 'וכובע נחושת על ראשו, ושריון קשקשים הוא לבוש, ומשקל השריון חמשת אלפים שקלים נחושת. ומצחת נחושת על רגליו, וכידון נחושת בין כתפיו' (שם פסוקים ה-ו). היה מצוייד כל כולו מכף רגל.. אי אפשר לראות אותו 'בשר שנתעלם מן העין'.. כזו בריאה משונה שרואים אותה, בכזה גובה, ועם כזה 'שריון' וכו', 'ועץ חניתו כמגור אורגים', כלי ארוך (ע' רש"י שם), 'ולהבת חניתו', הברזל שיש בחנית שלו, 'שש מאות שקלים ברזל', הכובד שלו, 'ונושא הצינה הולך לפניו' עם מגן (שם פסוק ז). 'ויעמוד ויקרא אל מערכות ישראל, ויאמר להם למה תצאו לערוך מלחמה, הלא אנכי הפלשתי, ואתם עבדים לשאול, ברו לכם איש וירד אלי' (שם פסוק ח), בשביל מה שכל האומה שלנו תלחם עם כל האומה שלכם, וכל אחד יהרוג את השני, והרי זה 'בל תשחית', אחד מאיתכם ילחם איתי, תבחרו לכם את הגיבור שלכם, ובוזה נגמור ונסיים את המערכה. 'אם יוכל להלחם איתי, והכני, והיינו לכם לעבדים. ואם אני אוכל לו, והכתינו, והיינו לנו לעבדים ועבדתם אותנו' (שם פסוק ט). כך הוא נובח אותו גוי. 'וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה, ויחתו ויראו מאד' (שם פסוק י). כל צבא ישראל, גיבורים, שאול ובניו וחביריו, שמעו את הנאום הנאצה הזה של גוליית, ולא היה להם כל תגובה ומענה לדבריו. 'ויחתו ויראו מאד'. 'יחתו'

⁴ ידוע מה שמוכא בספרים - ב'אלשיך' הק' (פרשת בשלח טז לו, תהלים ד ו, משלי ג א) וב'אור החיים' הקדוש (ר"פ בחוקותי ביאור ל', ופרשת האינוני לב ב), - שהמשנה הזו כפשוטה, 'אם אין קמח אין תורה, אם אין תורה אין קמח', אם אתה רואה שאין 'קמח' תדע לך: מפני מה אין 'קמח'? מדוע ולמה המצב ה'כלכלי' קשה? הסיבה היא כי 'אין תורה'. אם היה הרבה תורה - גם היה קמח.

ונפקא מינה לכל אחד שאיכפת לו קצת מכלל ישראל, שהוא לא מסתכל על עצמו שרק הוא קיים, אלא שהוא חלק מ'שרשרת' ו'חוליה' של כל כלל ישראל, 'אילן נשמות אחד', וכואב לו על כאבם של ישראל, שידע כמה להועיל לכלל ישראל - בריבוי תורה.

⁵ אם יש קשיי פרנסה - כי יש חסרון בעסק התורה

לשון שביירה, ענין 'פחה' ו'שבר' (מצודת ציון שם). וצריכים לדעת, ששאל ובניו וצבא ישראל, הם לא היו 'פחדנים' כלל, מצינו אצל יהונתן בנו של שאול, שהיה גיבור חיל, שהוא לבדו ביחד עם המשרת שלו, יצא כנגד כל צבא פלשתים (שמואל א יד, ו). אדם שמסוגל לצאת למערכה נגד כל צבא האויב, פירושו של דבר שלבו גיבור ואמיץ, ואילו כאן, הפעם הזו, כל ישראל כולם 'יחתו ויראו מאד'.

דוד המלך מתנדב לצאת למערכה כנגד גוליית

והנה דוד המלך ע"ה, הזדמן ל'מערכה' הזו, (מי שרוצה יראה בפנים כל הפסוקים), וכשדוד מגיע למערכה, 'והנה איש הבניים עולה, גוליית הפלשתי שמו, מגת, ממערכות פלשתים, וידבר כדברים האלה וישמע דוד' (שם פסוק כג). בדיוק כשהוא מגיע, הוא שומע את ה'נביחות' של אותו פלשתי ערל. והוא רואה ומבחין כי 'וכל איש ישראל בראותם את האיש, וינוסו מפניו וייראו מאד' (שם פסוק כד). דוד המלך ע"ה עומד ורואה את המחזה הזה, ויאמר דוד אל האנשים העומדים עמו לאמר, מה יעשה דאיש אשר יכה את הפלשתי הלז, והסיר חרפה מעל ישראל, כי מי הפלשתי הערל הזה, כי חרף מערכות אלהים חיים' (שם פסוק כו). וענו לו, ויאמר לו העם כדבר הזה לאמר, כה יעשה לאיש אשר יכנו' (שם פסוק כז), דהיינו מה שנאמר לפני כן 'והיה האיש אשר יכנו יעשינו המלך עושר גדול, ואת ביתו יתן לו, ואת בית אביו יעשה חפשי בישראל' (שם פסוק כח), דהיינו שבית אביו יהיה פטור ממיסים. ודוד המלך ע"ה מתנדב לצאת למערכה. אחרי ארבעים יום שגוליית מדבר ומחרף מערכות אלהים חיים (שם פסוק טז), בא הגיבור שמוכן לצאת למערכה כנגדו.

צריכים לתאר ולצייר את ה'מעמד' הזה. צריך 'לחיות' את המעמד הזה. שאדם יתאר לעצמו שהוא חייל בצבא של שאול המלך ע"ה, עומד במשך ארבעים יום שגוליית יוצא בבוקר ובערב ומכריז את דברי הנאצה שלו, 'מחרף מערכות אלהים חיים', ולבו נקרע בקרבו, אין לו מה להשיב לגוליית. כולם מפחדים ובורחים ויראים ממנו. פחד ואימה וכאב לב שאין כדוגמתו. והנה מגיע דוד המלך ע"ה, והוא מתנגב לצאת למערכה כנגד גוליית.

תשובת דוד המלך ע"ה לטענת שאול כי נער אתה'

הדברים האלה שהוא מוכן לצאת להלחם נשמעו, וישמעו הדברים אשר דיבר דוד, ויגידו לפני שאול ויקחה' (שם פסוק לא), ושאל שמח שיש מישהו שמוכן לבוא ולצאת למערכה כנגד גוליית, קרא לדוד אליו, ויאמר דוד אל שאול, אל יפול לב אדם עליו, עבדך ילך ונלחם עם הפלשתי הזה' (שם פסוק לב), אני מוכן צאת למערכה כנגד גוליית, אין לך מה לדאוג. ויאמר שאול אל דוד, לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה להלחם עמו, כי נער אתה, והוא איש מלחמה מנעוריו' (שם פסוק לג). איך אתה יכול להתמודד איתו במלחמה? הרי הוא מיום שבא לאויר העולם חינוכו אותו להיות 'רוצח' ו'לוחם', אבל אתה נער צעיר ורך! כאן דוד המלך ע"ה היה מוכרח 'לגלות טפח' על עצמו, ויאמר דוד אל שאול, רועה היה עבדך לאביו בצאן, ובא הארי ואת הדוב ונשא שם מהעדר' (שם פסוק לד), בשעה שהייתי רועה את הצאן של אבא שלי, פתאום ראיתי שבא הארי והדוב, ורבותינו דייקו לשון הכתוב 'ובא הארי ואת הדוב', 'ואת' בא לרבות, ארי ושני גוריו, דוב ושני ילדיו (כמו שמפרש רש"י בשם רבותינו במדרש שמואל פרק כ), 'משפחה' של דובים ואריות באו לעדר שלי, וגנבו 'שה' מההעדר, ויצאתי אחריו והכתינו, והצלתי מפיו' (שם פסוק לה), לקחתי את השם הזה מתוך הפה של הארי והדוב, וכשהם ראו שאני מתמודד ונלחם כנגדם, לוקח לו את הטרף מתוך פיו, ויקם עלי' (שם), הוא בא למלחמה כנגדי, וזהחזקתי בזקני, הכתינו והמתנו' (שם), הכתי והרגתי אותו. גם את הארי גם הדוב הכה עבדך, והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם, כי חרף מערכות אלהים חיים' (שם פסוק לו).

ברכת שאול לדוד המלך ע"ה

ויאמר דוד, ה' אשר הציילני מיד הארי ומיד הדוב, הוא יציילני מיד הפלשתי הזה' (שם פסוק לז), כששאל שומע את דוד המלך ע"ה, כזה נאום, כל הזמן מדגיש שהקב"ה עוזר, ה' אשר הציילני (ע' רלב"ג ומלבי"ם שם), הוא אומר לו: ויאמר שאול אל דוד, לך וה' יהיה עמך! (שם).

לבושו וציודו של דוד המלך ע"ה במלחמה

ודוד יוצא למערכה, וילבש שאול את דוד מדי' (שם פסוק לח), שאול רוצה להלביש את דוד המלך ע"ה בבגדי מלחמה, ב'שריון' ו'כובע נחושת' ולחגור אותו ב'חרב', אבל דוד המלך ע"ה אומר לו: ויאמר דוד אל שאול, לא אוכל ללכת באלה, כי לא ניסתי, ויסרם דוד מעליו' (שם פסוק לט), אני לא רגיל בבגדים האלה, ולכן דוד המלך ע"ה מוריד ממנו את כל 'כלי המלחמה' הללו. ויקח מקלו בידו, ויבחר לו חמישה חלוקי אבנים מן הנחל, וישם אותם בכלי הרועים אשר לו, ובילקוט, וקלעו בידו, ויגש אל הפלשתי' (שם פסוק מ), הוא יוצא למלחמה כנגד גוליית עם 'ציוד קל'..

הפחד שנפל על גוליית מפני דוד המלך ע"ה

גוליית יוצא למערכה, ודוד כנגדו, וילך הפלשתי הולך וקרב אל דוד, והאיש נושא הצינה לפני' (שם פסוק מא), ויבט הפלשתי ויראה את דוד ויבהו' (שם פסוק מב), נפגע, שלחו לו 'נער' למלחמה כנגדו? ! כי היה נער ואדמוני עם יפה מראה' (שם), ראו על דוד המלך ע"ה שהוא לא 'איש מלחמה' ולא למוד במלחמות, ואותו שולחים כנגדו? ויאמר הפלשתי אל דוד, הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות? (שם פסוק מג), צריך לבוא עם 'חרב' עם 'מגן' ועם 'חנית', ואתה בא עם 'מקל', וכי אנכי 'כלב' שמכים אותו עם 'מקל'? ויקלל הפלשתי את דוד באלהיו' (שם), כי זה היה בזיון בשבילי ששלחו נער למלחמה כנגדו (ע' מלבי"ם שם). ויאמר הפלשתי אל דוד, לכה אלי ואתנה את בשרך לעוף השמים ולבהמת השדה' (שם פסוק מד), ורבותינו (ויקרא רבה פר' כא סי' ב) שמעו ב'דיבור' הזה של גוליית, שלמרות שהראה 'אמיצות' וגבורה, אבל ברגע שבא דוד המלך ע"ה כנגדו נפל פחד עליו, עד כדי כך שכבר התחיל לדבר 'בלי דעת'.. בהתחלה אמר לדוד 'לכה אלי', תבוא אלי, אבל מי ש'גיבור' הוא, הוא לא אומר לשני 'תבוא אלי', אלא להיפך, הוא בא אליו.. הרי זה מראה שכבר פחד מדוד המלך ע"ה. ועוד הוא מוסיף ומאיים על דוד המלך ע"ה, ואתנה את בשרך לעוף השמים ולבהמת השדה, וכי ראית 'בהמה' שאוכלת 'בשר', הלא אין דרך בהמות לאכול אדם? ! צריך לומר 'לחיית השדה' לא 'לבהמת השדה'. אלא מלמד שמרוב כהלה נטרפה עליו דעתו (ע' רש"י שם).

דוד המלך מגיע למלחמה בשם ה' צבאות

ודוד עונה כנגדו, ויאמר דוד אל הפלשתי, אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת' (שם פסוק מה), אני מגיע בשם ה', ובשם ה' נעשה ונצליח, 'היום הזה יסגרך ה' בידו, והכיתך, והסירותי את ראשך מעליך, ונתתי פגר מחנה פלשתים היום הזה, ולעוף השמים ולחית הארץ, וידעו כל הארץ כי יש אלהים לישראל' (שם פסוק מז), אני לא נלחם בשביל גבורה אישית שלי, אלא להראות שיש 'מנהיג לבירה' ולעולם. וכאן דוד המלך ע"ה אומר כראוי 'לעוף השמים ולחית הארץ', לא 'לבהמת' הארץ. ויתוודע אצל כל הקהל הזה, אלפים ומליונים של אנשים, משתי המחנות, וידעו כל הקהל הזה, כי לא בחרב ובחנית יושע ה', כי לה' המלחמה, ונתן אתכם בידינו' (שם פסוק מז).

הכרעת המלחמה בין דוד לגוליית

ומתאר הנביא את המלחמה, 'והיה כי קם הפלשתי, וילך ויקרב לקראת דוד, וימהר דוד וירץ המערכה לקראת הפלשתי. וישלח דוד את ידו אל הכלי, ויקח משם אבן, ויקלע ויך את הפלשתי אל מצחו, ותטבע האבן במצחו, ויפול על פניו ארצה. ויחזק דוד מן הפלשתי בקלע ובאבן, ויך את הפלשתי וימיתו, וחרב אין ביד דוד. וירץ דוד ויעמוד אל הפלשתי, וישלפה מתערה וימיתוהו, ויכרות בה את ראשו, ויראו הפלשתים כי מת גיבורם וינוסו. ויקומו אנשי ישראל ויהודה, וירעו, וירדפו עד פלשתים' וכו', הכו את כל הפלשתים. (פסוק מח-נב).

השמחה הגדולה בכלל ישראל על הנצחון

באותה שעה שדוד המלך ע"ה מכריע את גוליית, באותו מעמד שהוא מסלק את האויב הנורא הזה, 'צורר היהודים' המחרף מערכות אלהים חיים, ודוד המלך הורג אותו, כורת את ראשו מעליו, (מקיים את מה שהבטיח שיעשה לו), וכל בית ישראל, אלפים רבבות ומליונים עומדים ומריעים וצוהלים ושמחים, ויקומו אנשי ישראל ויהודה ויריעו' (שם פסוק נב), ויריעו' הוא לשון 'תרועה' (מצודת ציון שם), על השמחה הגדולה של הנצחון במלחמה, תקעו והריעו תרועת שמחה ונצחון (מצודת דוד שם). מה הייתה ההרגשה של דוד המלך ע"ה באותה שעה? (כל אחד יחשוב וידמיין מה הייתה

ההרגשה שלו כזוה ציור.. ה'לב' שלו היה מתגבה עשר קומות.. היה כולו 'מחזיק טובה לעצמו'.. טופח לעצמו על השכם: 'אשרי ואשרי חלקי, שניצחתי את הפלשתי'.. כולם היו מריעים לו וגם הוא היה מריע לעצמו.. חוקר ובודק 'איפה הצלמים שצלמו?'..).

ענוותנותו של דוד המלך ע"ה שעם כל זה לא רמו עיני!

מעיד דוד המלך ע"ה בתפלה לפני בורא עולם: 'ה', לא גבה לבי ולא רמו עיני, ולא הילכתי בגדולות ובנפלאות ממני' (תהלים קלא א), דרשו רבותינו (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ד, במדבר רבה פר' ד ס" כ ומדרש תהלים שם), על איזה זמן מדבר דוד המלך ע"ה? בשעה שכרתתי את ראשו של גוליית, באותו רגע נורא שהוא מנצח את גוליית, אומר דוד המלך ע"ה: 'ירבון העולמים, אתה שחוקר ליבות וכליות, יודע שלא רמו עיני באותה שעה!'. זו המדרגה האמתית של ה'ענוה'. שיא שלימות ה'ענוה'. (אדם יתאר לעצמו מצב כזה, גם אם הוא לא היה המנצח בעצמו, אלא רק מה'צופים' מהצד, כמה שהלב שלו היה מתגאה.. אנחנו רק 'קוראים' את הפסוקים הללו וה'לב' שלנו כבר מתגאה בנצחון של דוד המלך ע"ה..).

מהטעם הזה זכה דוד המלך ע"ה שהלכה כמותו

ובגלל שהיה ענוותן מופלג כל כך, זכה לתורה, כמו שהפסוק אומר על דוד המלך ע"ה 'זה עמו' (שמואל א טז יח), דרשו רבותינו (סנהדרין צג:) שהלכה כמותו בכל מקום. כיון שקנה את מידת הענוה באמיתות.

הכרעת ההלכה ניתנת למי שיש בו יותר ענוה

הגמרא (עירובין יג:) אומרת, שבמשך שלוש שנים הייתה מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל. ובסוף יצתה 'בת קול' מן השמים והכריעה הלכה כבית הלל. ומה הטעם שנקבעה הלכה כמותם, מפני שנוחין ועלובין היו. היו ענוותנים. והראיה לזה, שהיו שונים דבריהם ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימים דברי בית שמאי לדבריהם. דהיינו שתחילה אומרים לך, 'בית שמאי' סוברים כך וכך. ואנחנו 'בית הלל' אומרים כך וכך. יש כאן גדר של ענוה, ולכן נקבעה הלכה כמותם.

רבי יהושע בן לוי ואליהו הנביא זכור לטוב

וכל חכמי ישראל בכל הדורות כולם, תנאים ואמוראים ורבותינו במשך כל הדורות כולם, זכו להיות הגדולים בדור, כיון שהיו מצויינים ומופלגים במידת ה'ענוה'. כמו שראינו אצל דוד המלך ע"ה. ואצל בית שמאי ובית הלל. וכך מצינו אצל רבי יהושע בן לוי. במדרש ילקוט שמעוני על ספר ישעיה (פרק נד, רמז תעז) יש מעשה נפלא על הענוה של רבי יהושע בן לוי. **"רבי יהושע בן לוי קם עם אליהו זכור לטוב"**, תמיד הוא היה נפגש עם אליהו הנביא זכור לטוב (ע' סנהדרין צח. וע' כתובות עז:), בגמרא (מכות יא. וע"ע ירושלמי תרומות פ"ד ה"ד) אמרו רבותינו שהוא היה בא אלי יום יום, והיו לומדים ביחד (רבי יהושע בן לוי ואליהו הנביא זכור לטוב), וזו מדרגה גבוהה עד מאד, שאדם זוכה לגלוי אליהו מידי יום ביומו, פעם אחת אליהו הנביא לא בא במשך שלשה ימים, שאל אותו רבי יהושע בן לוי: 'מדוע נמנעת מלבוא אלי?', אמר לו, 'במקומך, אריה אחד טרף איזה יהודי, ואתה הייתה צריך להיות יותר מעולה כדי שלא יהיה במקומך כדבר הזה', על זה הייתה התביעה. רבי יהושע בן לוי חסיד היה (ע' ירושלמי תרומות שם), זכה לגלוי אליהו יום יום (ע' ע"ז כ:).

בקשת רבי יהושע בן לוי מאליהו הנביא

וביקש רבי יהושע בן לוי מאליהו הנביא זכור לטוב, **"אמר ליה"**, לאליהו הנביא, **"לית מרי מחמי לי הדין כדכודי"**, דהיינו, שאל אותו רבי יהושע בן לוי לאליהו הנביא, מדוע אין אתה מראה לי את אבני כדכד שלעתיד לבוא הקב"ה מביא לירושלים, 'ספירים' ואבני 'כדכד' (ישעיה נד יא-יב). (ולתבונן, מה רבי יהושע בן לוי היה רוצה לראות). **"אמר ליה, אין"**, כן, אני אראה לך, אני מבטיח לך שאתה תראה את האבנים הללו. **"והראה לו על ידי נס"**, מה היה הנס?

הצלת הספינה על ידי אליהו נביא לצורך מינוי הינוקא לשליחות לרבי יהושע בן לוי

ורבותינו מביאים מעשה, **"מעשה בספינה שהייתה מפרשת בים הגדול, והייתה כולה נכרים"**, כל הנוסעים בה היו גויים, **"והיה בה תינוק יהודי אחד"**, התגלגל ונמצא תינוק יהודי אחד, ובאמצע ההפלגה **"ובא עליה סער גדול בים"**, סערה נוראית, הספינה עומדת לטבוע, ובאותו מעמד נורא, **"אתגלי אליהו זכור לטוב על ההוא ינוקא"**, אותו ינוקא זוכה לגלוי אליהו, **"אמר ליה זיל בשליחותי"**, אני ממנה אותך שליח, תלך **"לגבי"** אצל **"רבי יהושע בן לוי, ומחמי ליה"**, ותראה לו **"אינון כדכודי"** את אלה האבנים 'אבני כדכד', ואם תסכים לשליחות זו, **"ואנא משויב להדא אלפא בזכותך"**, אני מציל את כל הספינה הזו בזכותך. ענה לו אותו ינוקא, **"אמר ליה, רבי יהושע גדול הדור הוא"**, רבי יהושע בן לוי תנא הוא, ויש אומרים אמורא (ראה בדברי רבינו שליט"א בספר ברית יעקב סי' ג אות ג עמוד סז בהערה, ובס' שם בצלאל סי' יד), הוא גדול הדור, הלכה כמותו בכל מקום (סדר תנו"א ס"ס כג, וע' יד מלאכי כלל תקעב, ובדברי רבינו שליט"א בספר ברית יעקב סי' ג אות ג), **"לית הוא מהימן יתי!"**, היאך הוא יאמין לי?! הרי אני ינוקא. נער צעיר לימים. עונה לו אליהו הנביא לאותו תינוק, ינוקא, **"אמר ליה, ענוון סגיא הוא ומהימני יתך"**, אני מכיר את רבי יהושע בן לוי, והוא ענוותן מופלג, והוא יאמין לך שאתה בא בשליחותי. ומוסיף אליהו הנביא עוד תנאי בשליחות הזו, **"וכד תחמי יתיה"**, וכאשר תראה לו את האבנים הללו, **"לא תחמי ליה"**, לא תראה לו **"קדם בר נש"**, לפני בני אדם אחרים, **"אלא דבריה"** תיקח אותו **"למערתא רחיקא מן לוד"**, למערה הרחוקה מהעיר לוד, שם היה רבי יהושע בן לוי, **"תלתא מילין"**, מרחק שלשה מילין, **"ותחמי ליה יתהון תמן"**, ובמערה הרחוקה הזו תראה לו את האבני כדכד הללו.

הינוקא מקיים ועושה השליחות ששלח אותו אליהו הנביא אל רבי יהושע בן לוי

אותו ינוקא הסכים וקיבל על עצמו את השליחות הזו. **"מיד נעשה נס, ויצא משם בשלום"**, כמו שהבטיח אליהו הנביא זכור לטוב, הפסיקה הסערה, יצאו לחיים טובים ולשלום. ואותו ינוקא הלך לקיים את השליחות של אליהו הנביא, **"אול ההוא ינוקא"**, הלך אותו ינוקא **"לגבי רבי יהושע בן לוי, ואשכחיה יתיב במתיבתא רבא דלוד"**, ומצא אותו יושב בישיבה הגדולה ב'לוד', לומד ומלמד תורה, **"אמר ליה, מרי"** אדוני הרב, **"מילתא אית לי למימר לך"**, יש לי כמה דברים שאני רוצה להגיד לך, **"קם ליה רבי יהושע בן לוי איתא"**, קם ויצא רבי יהושע בן לוי אחריו, אבל הוא צריך לקיים את התנאי שהתנה איתו אליהו הנביא, להראות לו את זה במקום רחוק משאר בני אדם, מרחק שלשה מילין מהעיר 'לוד'. אומר לו אותו ינוקא: 'אני רוצה לדבר ולהראות לרב איזה דבר, באיזה מערה...', וכך לוקח אותו איתו ביחד מרחק שלשה מילין.

נתאר לעצמנו, אילו היה בא אליו - לא לאדם גדול כרבי יהושע בן לוי - 'ינוקא', שזה ילד קטן, נניח בן 8 שנים, ואומר לנו: 'יש לי דבר מיוחד לדבר איתך', והוא מתחיל לקחת אותנו מרחק הליכה של שלשה מילין.. במקרה הטוב, היינו אומרים לו: 'אתה טעון אשפוז..', ובמקרה הפחות טוב, היינו גם כועסים עליו... (כל אחד לפי טבעו). אבל מי היה עושה כדבר הזה והולך אחרי 'ינוקא' מרחק שלשה מילין? וכאן רבי יהושע בן לוי, באמצע לימוד בישיבה, מתיבתא רבא דלוד, שהיה יושב לומד ומלמד, ומגיע ינוקא ומוציא אותו מהישיבה ולוקח אותו אחריו מרחק שלשה מילין.. והוא לא גילה לו שלוקח אותו שלשה מילין, אלא כשהגיעו לשלשה מילין הכניס אותו ל'מערה', אבל מצד רבי יהושע בן לוי הוא יכול לקחת אותו גם עשר מילין..

ענוותנותו הגדולה של רבי יהושע בן לוי

רבותינו בעלי המדרש לא יכלו להתאפק, מכריזים ואומרים: **"חמון"** תראה ותתבונן ותלמדו **"ענוותנותיה"**, הענוה המופלגת **"דרבי יהושע בן לוי"** של רבי יהושע בן לוי, **"דאזיל בתריה מהלך תלתא מילין"**, שהלך אחרי אותו ינוקא מרחק של שלושה מילין, **"ולא אמר ליה מה את בעי"**, ואפילו לא שאל אותו: 'מה אתה רוצה?' (הרי מדובר ב'ינוקא'! מה הוא רוצה?.. אולי 'במבה'..). **"ויכיון דמטון למערתא"**, וכיון שהגיעו למערה, **"אמר ליה"**, אותו ינוקא לרבי יהושע בן לוי, **"מרי"**, אדוני, **"אילין אינון"** אלה הם **"אבני כדכודי"**, האבני כדכד שביקשת מאליהו הנביא שיראה לך, ואני מראה לך אותם בשליחותי, **"וכד חמי יתהון ליה, הבהיקה כל לוד מאורו"**, וכאשר הוא הסתכל עליהם, האירו האבנים כל כך, עד שכל העיר לוד הבהיקה והאירה, זרח האור של האבנים הללו על כל לוד, **"והשליכן לארץ ונגנוו"**, באותו

